

A Párthus Birodalom vallása¹

A Pártus Birodalom – Parthava-tartomány a pártusok ősi földje, közvetlenül mellett Aria-tartomány

Az Iráni-felföldre bevándorolt szkíták és a környező területek népeinek a nomád életben gyökerező vallásáról az ókori források keveset írnak. A betelepültek és a korábbi lakosság szociális és gazdasági viszonyait a természeti adottságok formálták, és hozták létre a papok, a harcosok és a pásztor-parasztek hármastársadalmi rétegét. A földjéhez és a szentként tisztelt uralkodóihoz hű lakosság nagycsaládokban élt. A családok falvakba tömörültek és nemzetségeket alkottak.

A szakirodalom az ókori eredetű népeket a területükön létrejött újkori állam (Irán) neve szerint osztályozza:

¹ Widengren, Geo: *Iranische Geisteswelt von den Anfängen bis zum Islam*, Holle, Baden-Baden, 1961. 9-26. pp. nyomán.

Az észak-iráni² népek a szkíták, a szarmaták és az alánok. Az ókorban a dél-orosz pusztákat és a Kaukázust lakták. Mai utódaik az oszétek.

A kelet-iráni népek az Aral-tó környéki szkíta nemzetségek. Közülük való Zaratusztra/Zoroaszter-vallás alapítója. Tanai főleg a szogd, a szaka és khorezmi népek műveltségére hatottak. E vallást a mai Iránban és Indiában élő parszik követik.

A nyugat-iráni népek, az északiak a médek, a déliek a perzsák. E népek Kr. e. 1000 körül a Kaukázus nyugati részén éltek, onnan vándoroltak mai lakhelyükre.

E faji jellegében és vallásában különböző népeket a közös sors, a hasonló életmód, és a környezet közelítette egymáshoz.

Kr. e. 550-től Kr. u. 636-ig az Iráni felföld népek az asszírok, a médek, a szeleukidaák, a pártusok és szasszanidák fennhatósága alatt éltek. A birodalmak jöttek-mentek, a lakosság a helyén maradt. A természetvalláson alapuló istenhitük időről-időre kiegészült a hódítók vallásos hagyományaival. Közvetetten a Zend-Avesta³, a perzsák szent könyve, a megmaradt regósénekek, a gathák, és a történelmi feljegyzések utalnak rá. A történeteik a világ létrejöttéről, az első emberekről, királyokról, sárkányölő hősekről, és a teljesen emberien viselkedő és gondolkodó, Kavi címet viselő isten-uralkodóikról szólnak.

Az Iráni-felföld népeinek vallása (kb. Kr.e. 550-ig)

Kr. e. 550 előtt az Iráni-felföld hindivel egy ágról fakadó népei az un. indo-iráni vallást követték. Ez mind India védikus vallásához, mind a mezopotámiai sumirok istenhitéhez közel állt: Egy mindenkefeletti, mindenütt jelenlevő Enlilnek, a sumir szél-lég, azaz a lélekistennek megfelelő láthatatlan istenséget, Világmindenség teremtőjét imádták. A Világmindenség Égre, Légre és Levegőre tagolódott. Az elemeknek isteni erőt tulajdonítottak. Tisztelték a Napot, a tüzet, a szelet, a sárkányölő istent és a vizek istenét. Ez többistenhitnek tűnik, ám csak azt jelentette, hogy az egyetlen Istent, a Teremtőt imádták, és a különféle természeti tüneményekben való megnyilvánulásait tisztelték, és az emberalakokban jelenítették meg. Az egymással alá- és fölérendeltségben levő isteneknek nevük és határozott tevékenységi körük volt. A férfi istenek feladata uralkodás; az Eget, az Aurának, a mindenség láthatatlan istenének lakhelyét a világ őselemeivel együtt a Lég, a légmozgás és a Levegő harcoss istenei védelmezték és képviselték..

A női stenségek feladata az emberekről való gondoskodás, az élet továbbvitele volt. Anahita istennő a feladatkörének megfelelően ügyelte a táplálásukat.

A zurvanizmus

A médek uralomrajutásával a nép hitélete a zurvanizmuson alapuló méd mágus vallásra épült. Zurvan, a teremtő, az idő- és sorsisten volt a legmagasabb

---

2 A Párthus Birodalom népei mai szóhasználattal az iráni népek.

3 A Zend-Aveszta irodalomból öt könyv maradt meg: Yasna (imák és öt ének), Vispered (ünnepek), Vendidad (a gonosz démonok elleni törvények, Zaratusztra élete és megtérése, a gyógyítás szövegei) Yasht (az angyalokhoz szóló fohászok, legendák, mondák). Ez utóbbit használta Firdauszi a Sáhnmé-ban, vagyis a Királyok könyvében.

rangú. A mindig mindenütt jelen levő Isten lényegét kifejező név csak és kizárólag magyarul érhető: Az Úr van, vagyis mindenütt és mindenben jelen van.

A zurvanizmus az ember istenségétől származó lelkét a legmagasabb szintű elemként fogta fel, és a földi porhüvely fogságából való megváltását helyezte ki látásba. A mágusok nem a földi, hanem a túlvilági lét elsődlegességének elfogadtatásával befolyásolták az embereket, irányították az életüket. Médiában és az Óperzsa Birodalomban a hívők fenntartás nélkül hittek a végzetben, megbékéltek az előre elrendelt sorssal.

A sorsba való beletörődés fatalista tanai gyorsan terjedtek. Ti. a mágus papság idjéekorán felismerte, hogy a zurvanizmus hittételeinek elfogadtatása óriási lehetőséget nyújt hatalmi törekvések megvalósításához, és az embereken való uralkodáshoz.

Az ember életét, a népek és a világ sorsát, továbbá a végítéletet szem előtt tartó iráni vallás apokaliptikus tanáival az európai népek közül először a görögök találkoztak, s népszerűsítették. Kr. e. 67-től kezdődően a keleti misztériumok helyi isteneit római névvel illették.⁴ Az istenek elseje Zurvan (Kronosz), Hormizd (Jupiter) és Ahriman (Plutó). Tisztelték Anahitát (Juno), továbbá a tüzet, a vizet, a földet, miként Hérodotosz mágusai.

A pártus uralkodók vallási türelmének köszönhetően a Babilonban és Niszibiszben teljes vallásszabadságot élvező zsidóság a zurvanizmusból a maga ótestamentumi apokaliptikus örökségéhez hozzáfűzte a léleknek a halál utáni sorsáról szóló tanítását, az evilági jutalom és a büntetés gondolatát, továbbá a feltámadás reményét. Mindez a judeokeresztény tanokban is megjelenik.

Mind az óperzsa (Kr.e. 550-330), mind a pártus korban (Kr.e. 250/247-től Kr.u. 228-ig) a kelet-iráni zurvanizmus a zoroasztrizmussal ötvöződve a legjelentősebb szellemi áramlatot képviselte.

A zoroasztrizmus

Az Iráni-felföld nyugati részén élő népek vallási gyakorlatában sokáig tartotta magát a sémi eredetű vér- és emberáldozat. Idővel a lakosság körében ellenérzést váltott ki, hiszen nemegyszer a családtagjaik áldoztattak fel. Emiatt az emberek a vallás-reformer, a chorezmi Zoroaszternek a véráldozatot teljesen kizáró, de az óiráni vallás több elemét elfogadó tanai felé fordultak. A zurvanizmusnak hódoló mágus papság gyorsan eszmélt, és a befolyása megőrzése érdekében váltott. Minden bizonnyal Zoroaszterrel való egyetértésben kölcsönös engedményekkel feloldották a két vallás közti ellentéteket.⁵

Zaratusztra/Zoroaszter, a vallás-reformer papi családból származott. Legendás születése Jézus Krisztuséhoz hasonló: Az anyja megálmolta a születését; újszülöttként világított a teste; húsz évesen bolygók és csillagok pályáját mutató rajzokkal díszített barlang magányába vonult elmélkedni, harminc évesen isteni kinyilatkoztatásban részesült.

⁴ A görög-római nevek miatt úgy tűnik, mintha a helyi isteneknek nem lett volna saját nevük, pedig volt.

⁵ Szinkretizmus: Vallási téren az ellentétek kölcsönös engedményekkel való kiegyenlítése.

Zoroaszter⁶ a mindennekfelett álló isteni erőben való hitet terjesztette. A főisten, Ahura Mazda, a világ teremtője, a jóság, a becsület, a tisztaság. Örök világgosságból trónol, intézi a csillagok futását, ügyeli a világ folyását. A párja a gonosz, eredetileg a lelkeknek egyik fele volt. A benne levő szent és a jó lélekrésze megátkozta a gonoszt, mire az elhagyja Ahura Mazdát, és a pokolban üti fel tanúját. A zoroasztrizmus szerint a világ teremtésétől kezdődően a világ végéig az ember lelkéért folyik a jó és a rossz lélek küzdelme. Az embert Ahura Mazda teremtette, ő adta a lelkét és a szabad akaratát. Az ember a tisztaságával és az igazságával Ahura Mazda országát gyarapítja. Ahura hozta azt a törvényt, hogy a jótettért jutalom, a bűnért büntetés jár. Az emberen magán múlik, melyiket választja.

Zoroaszter nemcsak a tisztességes élet minden hívőre vonatkozó hármasszabályt, a „**Gondolkozz, beszélj és cselekedj helyesen!**”, hanem a közrendű ember feladatát is meghatározta:

Mind valós, mind átvitt értelemben tisztának kell lenni!

A föld művelése vallásos kötelesség.

Az embernek Istennel és önmagával szembeni kötelessége a családalapítás, a gyermekek nemzése és gondos felnevelése.

E vallás józan, tetterős, eredményekben gazdag, az ésszerű élvezeteket becsülő életet kívánt. Nem volt benne világgundor és aszkézis, ám bűnbocsánat sem. Az elkövetett bűnökért ki-kí maga volt a felelős!

Zoroaszter megtartotta a természetvallásban gyökerező tűz- és víztiszteletet. A hívők „főképp a tűznek ... mutattak be áldozatot; a tűznek azzal, hogy kéreg nélküli száraz fát raktak rá, s azután helyezték rá a vastagját, majd olajat öntve alá meggyújtották. A tűz legyezéssel élesztették. Aki a tüzet fújta, vagy a tűzre hullát vagy ganéjt tett, megölték.”⁷

A Birodalom északkeleti részén a temetés a zoroasztrizmus jegyében történt. Az elhunyt tetemet temetetlenül hagyván a madarak vagy a kutyák gondjaira bízták. A megmaradt csupasz csontokat földdel takarták be. Mezopotámiában a korai pártus temetők leletanyaga mutatja, hogy a Zoroaszternek a holtak elhantolására és elégetésére vonatkozó tilalma Párthia nyugati részére nem jutott el. A görög-római írók sem említik, hogy a holtakat az ég madarainak és az „ebek harmincadjárta” juttatták volna.

Vallási türelem az Óperzsa- és a Pártus Birodalomban

Az Óperzsa Birodalom istenszemélynek tartott uralkodói jól átgondolt elvek alapján szervezték meg a birodalom közigazgatását. A Közel-Kelet történelmében elsőként gyakorolták a vallási türelmet. A Birodalom bukása után makedóniai Nagy Sándor hadjáratait követő hellenizálódásra a gyors pártus hatalomrajutás volt a válasz.

A pártusok Média meghódításával készen kapták a mágusok szellemi örökségét. A vallásukat eleinte a Zurvan- és a Mithrasz-hit ötvözete jellemezte, de bé-

---

6 Szimonidesz Lajos: A világ vallásai, Dante kiadása, Budapest, [1928.], 160-166. pp.

7 Strabón: Geographika, Gondolat, Bp. 1977., XV. kv., III. 14., 758. p.

kében megfért vele a természetvallás és a zoroasztrizmus is. Az óperzsa, a pártus és a szasszanida vallási életet a mágusok irányították. A papi méltóság örökletes volt, a mágusoknak külön kasztjuk volt. Ha a király áldozatot akart bemutatni, a mágusok jelenlétében és a közreműködésükkel tehetett. A kíséretükben utazott, és betartotta az utasításait.

A mágusok egy személyben papok, orvosok, tanítók és csillagjósok voltak. Ők írták az évkönyveket.

Idővel az Araszakida- királyoknak elegendő lett a mágusok „mindenhatóságából”, ezért a régi kizárólagos kiváltságukat megnyirbálták. Nem zárták ki őket a pártus Nagytanácsból, de a birodalmi döntésekben csak névlegesen vettek részt.

A Mithrasz hit

Párthiába átszármazott méd mágusok Oromazdészt, a fény istenét állították szembe Ahreimaniosszal (Ahriman, ármány), a sötétség istenével, még áldozatokat is mutattak be nekik. Itt érhető utól a zurvanizmus. A hitük szerint a jó és a rossz szembenáll egymással, s a köztük álló harmadik a fény uralkodott a földön. Ebből nőtt ki a Mithrasz-kultusz.

A Párthiában Mithrasz, a legyőzhetetlen Napisten misztériuma jó táptalajra talált. A Birodalmon kívül, a rómaiak megszállta kis-ázsiai területeken sok követője volt. E hit reményt adott, hogy az hódítást, a nehéz életet nem a zurvani belenyugvással kell fogadni, hanem sikeres harccal fel lehet lépni ellene.

Párthiában a legfőbb isteni lényt, az ég és a föld teremtményét hagyományosan Ahurának hívták. Női párja Anahita, a Magna Mater, a mindenek anyja eleinte nagyobb tiszteletnek örvendett, mint a világteremtő isten. A somogyi táltoskövek tanúsága szerint 1576-ban a magyarság még tudta az isteneinek nevét, s titkos helyen néven nevezve tisztelte őket. Anahitána a magyaroknál is nagyobb tiszteletnek örvendett, mint Aura⁸, a világteremtő isten, aki a földre küldte fény-fiát, Mithrát, a világoosság istenét, a nappali fény képviselőjét.

A Zuqnin krónika szerint egy fényoszlop, egy szerencsecsillag hozza a megváltást: „Egy hegy barlangjába száll, és a mágusokat hívja; ...és mi láttuk az elrejtett Misztérium kincsesbarlangjába betérni a csillagot, a barlang minden zuga megfényesedett, s mi csak elragadtatott halk hangot hallattunk. [A fény] hozzánk szólt, és hívott: „Térjetek meg a szeretetbe...! És beléptünk, felnézvén láttuk az emberi ajak számára kifejezhetetlen fényességet, amely hozzánk szólt: Béke veletek! ... kicsi, alázatos és gyenge ember alakját ölti fel nektek, mert a világ lakói még nem képesek meglátni a Nagy Atya egyszülött fiának dicsőségét...”⁹ E legendában Jézus születése sejlik fel, de átsüt rajta a mithrasi-zurvanista felfogás. Zarahusztra próféciája továbbmegy: A Napkirály (Mithrasz) leszall a földre és békét hoz magával. Ez isteni gyermeket egy szűz hozza a világra.¹⁰ A szír szövegek és a pártus király-legendák jövendölési hasonlóak. Az emberek sóvárogva várták a „Nagy Király” születését, és figyelték az eget, mikor bukkan fel a születést jelző csillag.

⁸ Marton Veronika: A somogyi rovásírásos kövek, Matrona, Győr, 2008. 64-76. pp.

⁹ Widengren i.m. 227-230. pp.

¹⁰ Altheim, Franz: Weltgeschichte Asiens im griechischen Zeitalter, I-II. M. Niemeyer Verl. Halle, 1948. 105. p.

A keresztény hagyomány szerint Jézus Krisztus születésekor (Kr. e. 6.) Párthiából a betlehem-i csillag nyomában kelt útra három mágus, Gáspár, Menyhárt, Boldizsár, hogy köszöntse az újszülött Megváltót.

Takht-i Suleimanban, a legendák „győzelmi hegyén” évről évre összegyűltek a mágusok, hogy várják a világbíró születését, „Mithra” reinkarnációját.

Mithrasz, a sziklabarlangban született Megváltó bikát szúr le, hogy megteremtse az emberek számára a legfőbb élelmiszert, a növényzetet. A hívők kenyérral és vízzel áldoztak neki, s megkeresztelkedtek. A tűz-ritussal összekötött keresztelés a bűnöktől való megszabadulást és az újraszületést szolgálta. A megkeresztelendő homlokát tűzzel bélyegezték meg. A szertartásához tartozott a „parázson” való járás.

A Mithrasz-közösség megkereszteltekéből és megkeresztelendőkből állt.¹¹

A Római Birodalomban a katonai kultusszá vált Mithrasz-hit gyorsan terjedt. Pannóniáig is eljutott. Minden pannóniai légióstáborban volt Mithrasz szentély. Fertőrákoson az osztrák-magyar határtól alig néhány méterre levő Mithrasz barlangot 1866-ban a soproni Stornó Ferenc találta meg. A Római Birodalom carnuntumi légiós-táborához tartozó szentély a II. vh. után az osztrák-magyar határsávba került. Hosszú évekig senki nem háborgatta.

Mithrasz a pártus királyok dinasztia-istene volt. Mind az Arszakida-, mind a pontoszi uralkodóházban gyakorta adták az újszülötteknek a Mithradatész becéző nevet. Három pártus nagykirály, egy ellenkirály és hat pontoszi király viselte e nevet. A jelentése: „Mithra adta”. Jelzi, hogy a tulajdonosát Mithra, a Napisten uralkodásra szánta. A görög betűkkel írt nevet Brentjes történétíró¹² „Mithradatész”-nek¹³ oldja fel.

A pártus vallás alapja a természeti erők és a tünemények, a Nap, a Hold és a tűz, a fény tisztelete, noha Zoroaszter tanaiból is átvettek egyetmást.

A Párthus Birodalom nyugati részén a Mithra-hit, a keletin a zoroasztrizmus volt népszerű, észak-keleten a szkítákhoz közelálló népréteg a régi, hagyományos természetvallásnak hódolt. E három vallás békében megfért egymással, hiszen mindenik tiszteletének tárgya a fény (tűz) és a Nap volt. Hitték, hogy a legfőbb isteni erő a Napban testesül meg, az örökdik a királyi ház fölött. Párthiában a koronás Arszakida nagykirályt mindenekfeletti tisztelet övezte. A nemesség és a nép elsőként a birodalomalapító Arszakot emelte a csillagok közé. Hálából mindig az ő családjából választották a királyt. Utána minden pártus királyt Arszaknak neveztek, és még az életükben nagy tiszteletben részesítették. Szentségtörésnek számított, ha valaki egy Arszakidára kezét emelt.¹⁴

A királyi családban fontos helyet foglalt el az ősök, az elhunyt elődök tisztelete. A szellemük védelmezte az életben levő családtagokat, védelmezte az uralkodót és a családját. A döntő fontosságú események előtt a király és a királyi csa-

---

11 Brentjes, Burckhard: Die iranische Welt vor Mohammed, L. Schneider, Heidelberg, 1967., 122.p.

12 Elhagyva a görög „-es” végződést a „Mithradat-” név régies magyar szóhasználatlaltól tökéletesen visszaadja a jelentést: Mithra adatta ~ Mithra adotta.

13 Ammianus Marcellinus történeti könyvei, I-II. Bp. 1916. XXIII. 6.,6.

14 Flavius, Josephus: Jüdische Altertümer, I-XXX., Marix Verl, Wiesbaden, 2004. Buch XVIII., Kap. 9. 913-914. pp.

lád esküt tettek az ősök képe előtt.¹⁵ A köznép hitéletének középpontjában is az elődök álltak. A ház népe a kis házioltár előtt naponta tisztelgett nekik.

A pártus halotti szokások az akhaimenidákéhoz hasonlítottak. A királyi temetéseket katonai pompával rendezték. Hitték, hogy a csatában elesettek, a hősi halottak a másvilágon a halhatatlanság üdvében részesülnek. A jótéteményekkel, a nagyszerű tettekkel a nemzet dicsőségét szolgáló, a nép boldogulásáért munkálkodott nagy ősök emlékét isteni tisztelet övezte. Istenként tisztelték első királyukat, Arszakot. I. András magyar király 1046-ban íródott imádságában a „bardus ősöltők” megszólítás a pártus ősöket idézi.¹⁶

Eleinte Nisza, vagyis Parthaunisza volt a pártus királyok temetkezési helye. Később Arbelában, majd Ekbatanában egy hatalmas és díszes palotában, a méd és az óperzsa királyok mellé temetkeztek.

A királyi sírokat az egész nemzet védte. V. Artabán pártus király azon a feltétellel fogadta el Macrinus római császár békeajánlatát, ha a Caracalla parancsára szétromboltatott királyi sírokért elégtételt ad.

Aszaakban, az első királyuk, Arszak koronázási városában őrizték a szent tüzet, az öröktűzet. A tűz tisztelete Párthiában, Örményországban és Baktriában megfelelt a Nap imádásának. A hatrai Nap-templomban ajándékokkal és áldozatokkal hódoltak neki.¹⁷ Mind a szkíták, mind a pártusok fehér lovat áldoztak a Napnak. III. Artabán pártus király a seregével együtt vallásos buzgalommal köszöntötte a felkelő napot, az istenség megnyilvánulását. Midón Lucius Vitellius, Szíria római előljárója a vetélytársát, III. Tiridatész pártus királyát tette, az Eufráteszhez való szerencsés megérkezésekor római szokás szerint süldőt, juhot és tulkot, Tiridatész pedig fehér lovat áldozott.¹⁸ A kínai források szerint a kelet-ázsiai hunok királya is fehér lóval áldozott a Napnak.¹⁹ A hon-visszafoglaló magyarok Ond vezér, Ketel és Tarcal hadnagy a Tarcal hegyén leölvén a legkövérebb lovat, „magnum aldumas fecerunt”, azaz nagy áldomást tévének.²⁰

A pártusok vallásos szertartásához tartozott a szkítákéval azonos eskütétel: A „királyok között az a szokás, hogy valahányszor szövetségre lépnek, összefonják a jobbjukat, s a hüvelykujjukat... csomóval szorosra húzzák, majd mikor a vér az utolsó izekbe áramlik, könnyű karcolással kiserkentik, és egymáséit nyalják.”¹⁹ Felbonthatatlan szövetség ez, amelyet szerződők saját vére pecsételt meg. Hasonlóképp írja le Anonymus a magyar vérszerződést.²⁰

A manicheizmus

A pártus nagykirályok a vallási türelme tette lehetővé Nyugat és Kelet szellemi egymásrahatást, és az Iránból kiinduló vallásos eszmék megújulását. Jó alapot

15 Marton Veronika: I. András király korabeli imák, Matrona, Győr, 2006., 153-157. pp.

16 Herodianus IV. 30. In: Bihari János: a pártusokra vonatkozó ethnográfiai adatok antik források után, Debrecen, 1936. 35. p.

17 Tacitus összes művei, Európa, Bp. 1980. II. köt., VI. kv. 37.

18 Altheim: Geschichte der Hunnen, I-VI., Walter de Gruyter, Berlin, 1960, II. köt. 157. p.

19 Tacitus i.m. II. köt., XII. kv. 47.

20 Anonymus i.m. 83. p.

biztosított a manicheus vallási irányzat kifejlődésének. Az új hittételeket a későbbi manicheus „Gyöngy-énekek”²¹ összegzik.

A turáni manicheus szövegek közül Mani, az Arszakida királyi család oldalából származó vallásalapító életét. Kiváló neveltetésben részesült. Ifjúként élte meg a Párthus Birodalom bukását és a szasszanida perzsa hatalomátvételt.²² I. Bahrám perzsa király uralkodása idején azonban a zoroasztrianus papok ellene fordultak, a király börtönbe vetette Gundeshapurban (Belapet), ahol 26 napos kínzás után meghalt.²³ Tanainak életetője, további terjesztője szintén a pártus királyi családhoz tartozó tanítványa, Ardaszán volt.²⁴

Mani hittana és világnézete²⁵ tudatos alkotás. Kiindulási pontja a világ teremtése. Minden dolgok kezdetén a világosság s a sötétség áll. A világosság alkotó elemei a szelídség, a tudás, az értelem, a titok, a belátás; a lelkeség, a szeretet, a hit, a hűség, a nemeslelkűség és az igazság.

Az Arszakida uralkodók idején ezen elvek még nem voltak vallási kánonba foglalva, de mindenki eszerint élt és cselekedett. A manicheizmus a sötétségtől, a gonosztól minden vonatkozásban teljes önmegtartóztatást követelt. E tanok határozták meg az emberek életvitelét, erkölceit. A vérükbe ivódott a másokkal szembeni jóhiszeműség és a hiszékenység. A magyarság erkölcsét is efféle tanok jellemezték.

A manicheus vallás hívei két csoportot alkotnak:

A **tökéletesek** kizárólag a vallásos kötelezettségeknek élnek. Megkívántatott tőlük a száj, a kéz és az ágyék pecsétjének betartása. A kiválasztott manicheista nem káromkodik, húst nem eszik, csak növényekkel él. Mivel a növény világosságot gyűjt és tartalmaz, a fogyasztóját mindentől megtisztítja (középkori követőik a katarok). Nem végez olyan foglalkozást, ami a világosság országának kárára lehetne. Tartózkodik a házasságtól, a nemi érintkezéstől és az érzéki gondolatoktól.

A **közemberek**, akik a világtól nem tudnak egészen elszakadni. Ehettek húst, ihattak bort, gyermekeik lehettek, kereskedhettek, hivatalokat tölthettek be. Ám ügyelniük kellett, hogy a világosság útját járják, s ne a világ dolgai töltsék ki éltüket. Ténykedésüket tízparancsolat szabályozta: tiltotta a bálványimádást, a hazugságot, a fősvénységet, mindennemű ölést, a paráznaságot, a lopást, a csalást, a varázslást, a vallás iránti közönyt és a kedvetlenséget.

Összegzés

A Pártus Birodalom bukását a déli perzsa tartományok belső árulása okozta. A szasszanidák uralomrajutása a pártushű nép szellemi és lelki életében változást hozott. A zoroasztrizmus a szasszanida királyok tüzzel-vassal terjesztett államvallása lett. Ardasir az első szasszanida perzsa király a más valláshoz tartozók-

---

21 Mani: Gyöngy-énekek: Válogatás manicheus kötetekből, L.N.L. Kiadó, Hajdúszoboszló, 2004.

22 Altheim Franz: Reich gegen Mitternacht, Rowohlt, Hamburg, 1955. 97-98. pp.

23 Terebess Ázsia Lexikon, terebess.hu

24 Altheim: Weltgeschichte Asiens... i. m. II. 170. p.

25 Szimonédesz i. m. 167-170. pp.

nak tartózkodási helyül egész tartományt jelölt ki, hogy a Nap és a Tűz imádatára ösztönözze és kényszerítse őket. Ez amolyan átnevelő hely volt, ahova minden kinyilvánítottan nem Zoroaszter-hívót összegyűjtöttek és deportáltak. Addig kellett ott lenniük, míg el nem fogadták a szasszanida államvallást. A Mani alapította vallás jó ideig tartotta magát. „A manicheizmusból származó bogumil kathar stb. vallás minden üldöztetés ellenére a középkorban is élt és hódított.”²⁶

Az Arszakidák vallási türelmének köszönhetően Párthia zoroasztrizmuson és a Mithrasz-hiten nevelkedett népei nem utasították el a Palmürából és Örményországból érkező keresztyén tanokat. A Kr. u. 1. században az új vallás elterjedéséhez nagyban hozzájárult Ábgár, örmény király. Gyötrő betegség kínozta. Ember nem tudta meggyógyítani. Levelet²⁷ írt az Üdvözítőhöz, jönnie el hozzá, s gyógyítaná meg. Jézus nem ment Örményországba, hanem Tamás apostollal iratta meg a választ: „...a tanítványaim közül innen el elküldök, hogy a fájdalmadat gyógyítsa meg, és neked és azoknak, kik veled vannak, életet adjon.”²⁸

A kereszténységgel főleg az örmények azonosultak, de Jézus két apostolának, Tamásnak és Bertalannak a térítése során az új hit Párthiában is terjedt. Az Iráni-felföldön kibontakozó kereszténységnek a szasszanidák vetettek véget.

---

26 Szimonidesz i. m. 170. p.

27 Marton Veronika: A pártusok a sivatag lovagjai, Matrona, Győr, 2010., Melléklet.

28 Ávendik Lukács: Az örmények története, 60. lap. In: Chorenei Mózes: Nagy-Örményország története, ford.: Szongott Kristóf, Tódorán E. „Auróra” könyvnyomdája, Szamosújvárt, 1892. 117-120.p.